

Van 't jaar 1350 - 1366

Voor Poperinge begon de tweede helft van de 14de eeuw niet erg gelukkig. Op de 14de oktober 1351 bevestigde de graaf van Vlaanderen nog maar eens de voorrechten die Ieper tegenover Poperinge had.

Wij, Lodewijc, grave van Vlaendren, van Nevers ende van Rethel, doen te weitenen allen lieden dat, als wij in tiden verleiden hadden ghegheven de lettren daerdeure onse presente ghesteiken zijn, bezeighelt met den zeighele ons ghemints ridders, sheren van Halewine, in absencie van den onsen, wij hebben de vorseide lettren ende al datter in ghescreiven staet met onsen jeghewordighen lettren, bezeighelt met onsen groten zeighele, in de meerre zeikertheide ende vastenesse gheapprobeert ende gheconfirmeert, approberen ende confirmeren. Ghegheven te Ghend, den viertiensten dach van Octobre int jaer Ons Heren dusentich drie hondert een ende vichtech.

Korte chronycke van vele gedenckweerdige geschiedenissen: soo in ..., Volume 1

1351. Is soo groote drooghde en hitte geweest dat de Vruchten der aerden uyd drooghde, waer naet grooten hongers-noot gevolght is.

En ook in de kroniek van Despars schrijft men over dit droog weer:

Tmaecte alle deze zomere zo buytermaten drooghe ende heet wedere, dat allomme die vruchten meest al voor tijdt up tlandt verdwenen ende bedorven, wel ter excessiver verdeirsinghe van allerande leeftocht, vitaylgie ende anders, ghelijck alle zaken in zulcken tijt mencanderen volghen. Ic binde dat men doen een hoet coorens in Vlaenderen, zes gouden croonen cochte ende in Vranckerycke neghen.

Hopbier komt op

Vanaf de **veertiende eeuw** kregen we in de Nederlanden een belangrijke verandering. Gruutbier vond steeds minder aftrek en steeds vaker dronk men **hopbier**. Het toeval dat de 'fabel' in deze tijd verspreid werd dat de joden de waterputten vergiftigden met rattenkruid of regale – en dat daarnaast net in deze periode het hopbier opkwam, heeft

als gevolg gehad dat er een nieuwe 'fabel' ontstond: dat men bier ging drinken omdat de bronnen verpest waren.

Heel wat gidsen beweren nu dat men bier ging drinken omdat het water slecht was.

Daarbij gaat men er gemakshalve aan voorbij dat het vergiften van de bronnen door de joden een fabel was. Daarbij moet men ook bedenken dat het water dat de brouwers gebruikten, gewoon oppervlaktewater was, uit de beken en dat dit water meestal nog goed was.

Foto Luk Dombrecht – Borellefeest Dranouter 2015

De ezel en de vastelavond – Borrelle! Steekt 't vier in d'helle! !!!

Zoals we in het deel van over de 'legendarische tijden' in de historie van Poperinge, reeds uitvoerig zagen voerden de Franken uitgebreid vruchtbaarheidsrituelen uit gedurende de winter en zeker in de overgangperiode van de winter naar de zomer.

Hoewel Sint Elooi en vele andere 'heiligen' hiertegen fulmineerden, werden deze drinkfeesten allesbehalve uitgeroeid. Integendeel, het Sint Elooi feest op 1 december, werd net het startsein voor een reeks winterfeesten waarbij men uitgebreid bleef putten in de aloude tradities.

Zo werden de oude Joelfeesten, ons gekerstend kerstfeest en het oude Wodanfeest werd ons Sinterklaasfeest.

De jeugd nam zoals steeds het voortouw bij de 'vruchtbaarheidsfeesten.

Het optreden van de jongeren ging gepaard met geraas, ketelmuziek, drinkgelagen en een zeker 'steelrecht' indien het niet duidelijk was hoe en waar de offers zich bevonden. Met dat lawaai verjoegen ze de winterdemonen, die ze in onderlinge rolverdeling ten dele ook zelf voorstelden. Verkleet in goede (de voorouders) en kwade (de demonen) geesten vierde men,

gewapend met hun instrumentarium van roosters, ketels, vorken en pannen, en met maskers op en met brandende toortsen, deze feesten tot diep in de nacht. Eén en ander kreeg zijn hoogtepunt in de vastelavond viering. Taalkundigen zien in deze term het oudgermaanse 'faseln' dat staat voor 'vruchtbaarheid opwekken' en op grond van het daarmee verbonden ritueel zelfs 'onzinnigheid bedrijven'.

*De kerk 'integreerde' deze feesten binnen hun eigen kerkelijke feesten en een curiositeit hierbij waren **de ezelffeesten**. Daarvoor gaan ten rade bij de heer **Hendrik Henrotay**, een advocaat-heemkundige uit Borgloon, weliswaar een heel eind van Poperinge. Zo schrijft hij in zijn werk: 't Sgrevenhuis of stadhuis van Borgloon: met aantekeningen over de gerechtshoven der stad, hare schutterijen en ambachten, hare rederijkerskamer' - publicatiejaar: 1909 – 156 p.*

Op de grote feestdagen werd in de Kollegialen het een of het ander geestelijk spel voorgedragen, getrokken uit de geheimenissen van den Godsdienst, uit de legenden en wonderbare daden der Heiligen, uit de kerkelijke geschiedenis. Ook in onze Kollegiaal Sint Odulphi hadden dergelijke vertoningen plaats, indien wij hieromtrent de getuigenis moeten geloven van een akte van **25 april 1598**. Naar luidt van dit stuk, vertolkten de kanunniken der parochie op zekere feestdagen van het jaar, in de kerk, de mysteriën, welke op dien dag door het kristendom gevierd werden, bij voorbeeld, op Palmenzondag, de blijde intrede van Jesus in Jerusalem, **den 28ste december, de vlucht naar Egypte**, zoo verder het een of ander bedrijf in betrekking met het feest van den dag. De akte van 1598 levert een bewijs van hetgeen men heet 'Het Ezelsfeest'.

Joannes Vreven van Loon en zijn gade, Anna van Lummen, stichtten op 25 april 1598 het beneficie van het Heilig Kruis... ad ipsorum testantium altare, quod per ultimum erigi et benedici eligunt in choro, **ubi stat asinus**, retro prope campanile, in ecclesia Lossensi... Wat het feest zelf betreft, zie hier enige ophelderingen.

Jaarlijks, in vele parochiën, vierde men luisterrijk de ‘processie van den ezel’ ter herinnering aan den ezel van de zegevierende intrede te Jeruzalem. Kanunniken, diaken, beneficianten, bekleedden eenen ezel met priesterlijk gewaad en leidden hem stoetsgewijze tot aan het portaal der kerk, waar de onderdiaken en de koorknapen hem afwachtten en bij zijne aankomst eenen lofzang aanhieven dat begon met deze woorden:

Laeta volunt Quicumque colunt asinaria festa....

En waarvan elke stroof eindigde met het volgende refrein:

Amen dicas asine Jam satur ex gramine Amen, amen itera,

Aspenare vetera Hihan! Hihan! Hihan!

En ’t volk antwoorde drie maal: Hihan!

Daarna trok men de kerk binnen en er werd eene plechtige mis gezongen, terwijl de ezel geplaatst was in het koor, aan den kant van het evangelie.

Na den epistel zong men de ‘proza van den ezel’ terwijl men deze dwong op zijne knieën te gaan liggen:

Orientibus partibus Adventabit asinus Pulcher et fortissimus..., enz.

Elke zang van den priester aan het altaar sloot met een driedubbele hihan.

Als de Heilige misse geëindigd was, zong de geestelijke:

Ite, missa est, hihan! Hihan! Hihan!

En de zangers antwoordden: *Deo gratias, hihan, hihan, hihan!*

Het was doorgaans den ezel niet mogelijk aan zulke herhaalde uitnodigingen te wederstaan en dan sloeg hij op zijn beurt aan en deed de gewelven dreunen onder het gedruis zijner forse hihans!

De ezel was de noodzakelijke personage in vele dergelijke plechtigheden: op **Kerstdag**, op **Driekoningen dag**, enz...

Om de **vlucht naar Egypte** te verbeelden, leidde men enen rijk uitgedoste ezel in processie ter kerke. Hij droeg een jeugdig meisje met een kindeken in hare armen en naast hem stapte een eerbiedwaardige grijsaard. Onder de mis, die volgde, was de ezel geplaatst *in choro*, gelijk hierboven gezegd is.

Voor het evangelie zong de priester: *Dominus vobiscum, hihan, hihan, hihan!*

En de aanwezigen antwoordden allen:

Et cum spiritu tuo, hihan, hihan, hihan!

Hetgeen den ezel zoo aangenaam voorkwam, dat hij

bijna telkens dadelijk begon te balken.

De tegenwoordigheid van den ezel verminderde geenszins de waardigheid noch den ernst der plechtigheid in die eeuwen van onbeperkte godsvrucht. Dergelijke processieën en vertoningen ontmoet men niet alleen te Loon, maar ook te Thienen, te Diest, te Hougaerde, te Leuven, te Antwerpen, te Bauvais, **te Rouen**, te Autun, te Dijon, **te Sens** en in meer andere plaatsen.

De woorden van den tekst:

Ubi stat asinus in choro in ecclesia Lossensi... doen denken aan die oude gebruiken.

Wie heeft nooit eens gefigureerd als een personage in het kerstverhaal. En zo te zien is ‘den ezel’ een wel heel centrale figuur in het ‘kerststal’.

Vandaar dat de legende ontstond dat het één en dezelfde ezel was die in het stalletje stond en op wiens rug Jezuke naar Egypte vluchtte. Maar het was ook deze ezel die zovele jaren later Jezus op zijn rug laadde om Jeruzalem zegevierend binnen te trekken.

Het is ook deze ezel – het paard van de kleine man - die later met Zwarte Piet en Sinterklaas over de daken kon lopen en die kon praten.
En hij kon praten juist omdat hij op Kerstnacht bij Jezuke in het stal stond want je weet op 'kerstnacht' kunnen alle dieren praten.

Maar ook de ezelsfeesten moesten het ontgelden en moesten de straat op. In Poperinge werd de 'ezel' geadopteerd door de gilde van de kei, zoals we hierna zullen zien.

Pest en harde tijden

De pestilente ziekte

We gaan even terug naar 1353 waarover men in 'De jaerboeken' van Kortrijk schrijft:

1353.

Op den 13 Februarus, vroos het zoo sterk dat deézen dag genaemd wierd den kouden Woensdag.

Reeds in 1347, zagen we in het vorige deel van De Historie van Poperinge, was de pest te Ieper en omgeving gesignaleerd geworden.

In 1349 wordt het aantal inwoners van Poperinge slechts op een kleine 1200 inwoners geschat. Poperinge was van een stad weer een dorp geworden.

Ook voor het jaar 1354 – zo merken we in de ‘Jaerboeken’ van Kortrijk woedde deze pest:

Op den 1 februarius, begonst in Vlaenderen zoodaenige pestilentieele ziekte dat de menschen 's morgens gezond zijnde, 's avonds dood waeren. Deze ziekte sproot uyt den grooten hongersnood.

Deze ziekte die door gans Europa woedde werd de ‘Zwarte dood’ genoemd en was uiteindelijk naar schatting verantwoordelijk in Europa voor 25 miljoen doden.

Wetenschappers van de Johannes Gutenberg Universiteit in Mainz hebben ontdekt dat het de bacterie ‘Yersinia pestis’ hier de oorzaak van was. Ze onderzochten hiervoor in 1999 onder andere skeletten uit massagraven in Bergen op Zoom. Onderzoeken op andere plaatsen hebben dit verder bevestigd.

Deze pest zou nog geregeld opduiken in de toekomstige tijden.

Het waren dus nogmaals harde tijden voor de Poperingenaars die met het herhaaldelijk verbod op het weven van het ‘Ieperse’ laken hun ‘industrie’ verloren en zich wel dienden terug te plooiën op hun landbouw.

7 januari 1356 - Nogmaals verbod op lakenweverij

Op 7 januari 1356 verbiedt de graaf van Vlaanderen; Lodewijk van Male, nog maar eens in de omtrek van Ieper laken te maken, met uitzondering te Diksmuide, Belle en Roeselare. (Editie N. Depauw)

Wij, Lodewijc, grave van Vlaendren, bi der gracie Gods hertoghe van brabant, grave van Nevers, van Rethers ende here van Mechline, doen te wetene allen lieden dat, aensiende hoe **onse stede van Ypre** van langhen ouden tiden grotelike ende horelike heift gheweist ghesticht ende met vele vriheiden van onsen voorders, graven van Vlaendren, useirt ende ghevryet,

ende ooc meest ghestaen heift ende noch staet **up de goede draperie**, die men daer maeckt, de welke men coopt ende orboort verre ende naer, aensiende oec hoe dat men in vele steden ende dorpen omtrent onse vorseide stede van Ypre, alsoos wij te vullen sijn gheinformeert, alomme drapiert ghelike ende contrefaite lakenen, van vouden, van lijsten, van langhen ende van breedten, ende naer dat men drapiert in onse vorseide stede zere gheblameert mochte sijn, specialeke in verren landen, mits dat de vorseide draperie van Ypre met starken keuren ende ordinancen, die men daerup maect, goet ende loyal es ende moet sijn, ende de contrefaite lakenen daeromtrent ghemaect, alsoos vorseid es, sijn someghe zonder loy ende zonder ordonnance, licht van gewande ende ghedrapiert, elc alsoos hi wille,

daermede de lieden, verre ende ende naer, die se coopen ende orboren voer Ypersche lakene, zere bedroghen sijn ende meer mochten werden,
ende onse vorseide steide zere ghequetst om den meesten pais ende ruste van ons, van onser stede ende haren ommesaten vorseid, ende te scuwende alle ghescille, die namaels daeromme commen mochten;
ende omdat onse pricipaleke staet om dbehout van ons ende ons lande, onse goede steden te houdene in neringhen ende ' t versterkene als verre als wij goedlike vermeughen
ende ooc om den goeden, tgrauwen dienst, dien ons onse vorseide goede lieden van Ypre te menighen stont ende tharen ghetrauwelike ende met groten coste ghedaen hebben in onse orloghe van Brabant,
ende hopen dat sij doen zullen in dien ende in andren goede zaken,
hebben met groter vorsienichede, ende rade daerup ghehat metten ghonen van onsen bloede ende met onsen groten rade,
ghegheven, gheconsenteert ende ghewillekeurt, **gheven ende willekeuren** onsen goeden lieden van onser stede **van Ypre** ende haren naercommers **teweliken daghen**,
in speciale vriheden, dat alle deghene die drapieren ende lakene maken,
of namaels maken zullen, **bin drien milen** naer ende ghehinde onser vorseider stede ommegaende,
te wat steden het sij buten onser stede vorseid,
zullen moeten drapieren in der manieren hiernaer beschreven, ende anders niet, dats te wetene, hare lakene maken achte ende dartich ellen lanc ant rec, ende neghen vierendeel ende een half vierendeel breet ant rec; ende niet langhere ende niet breedere, ende hare lijste met vier ende twintich draden in twaelf riden de lijsten, twee dumen breet, ligghende in de vout, ende niet min,
ende wie dat lakene maecte langhere of breedere, of met andren lijsten, bin den vorseiden drien mijlen ommegaende,
dat ware up de lakene te wesene verbernt (*verbrand*)ende up de boete van vichtich ponden parisis tonsen bouf, ende tgheboerscap een jaer,
maer wel es te verstane dat zij lakene maken moghen cortere of finaelse,
alsoos zij willen, emmer de lijsten ligghende also groot ende also breet in den vout als vorseid es, ende voort, dat niemene ghene breedere noch langhere recke bi gheenen engiene moghe houden staende bin den palen vorseid dan also vorseid es,
up dezelve boete, ende waer dat zij ghestaen hebben binnen drien mijlen ghehinde onser vorseider stede, dat men die reken of doe, ende te nieuten.
Ende, omme alle dese zaken goet ende ghestade te houdene, so hebben wij gheconsenteert ende ghewillekeurt, **consenteren ende willekeuren** dat **onse bailliu van Ypere**, diet nu es of hiernaer wesen zal, dies van onser stede van Ypre, verzocht zal sijn, tallen tiden dat zijt verzouken, die lakene ende recke contrarie ghemaect van onser gheiften ende consente vorseid, bin den palen vorseid zouken moeten,
ende die houden ende nemen over verbeurt,
ende daertoe de boete van vichtich ponden parisis innen ende reeken tonsen bouf, ende verbieden denghonen die also de contrarie ghedaen zullen hebben hare ghevoerscap een jaer, ende, waert zo dat aldus bezocht ware ende niet vonden, ende eneghe lakene b in den vorseiden palen ghemaect waren, ende bedectelicke t' eneghen maercten buten slands, of binnen, of eldere vercocht jeghen onse presente ordenance,
ende dat met goeder waerheden ter kennessen quame van onser wet van Ypre, of onsen bailliu van Ypre, so es onse meeninghe ende wille, dat onse bailliu ter begherten van onser stede van Ypre, utter macht van desen privilegien dan ende tallen tiden dats te doene zoude sijn, vare ten steden, daer deghone woende, die se aldus ghemact of bedectelike vercocht soude hebben, ende beslaen se van der boeten van vichtich ponden parisis

ende die boete innen ende reeken up hemlieden ende up hare, tonsen bouf, ende verbieden hem hare ghevoerscap een jaer.

Ende wel es te wetene dat in dese vorseide ordenancen **zijn uttegheleit de drie poorten van Dixmude, van Belle ende van Roesselaere**, ende behouden dies omdat die palen van den drien mijlen vorseid strecken bin onser castelrie van Curtrike, in eneghen steden daer men drapiert, ghevielt dat daer yemene, wie hij ware, poorte van Curtrike of andere, drapierte of enighe dinghen dade contrarie onser vorseider ordenance, dat men de verbeuringhen ende boeten, die zij also verbeuren zouden, innen ende halen zoude up elken, telken dat ghevallen zoude met alzulker kennessen als men ware schuldech te doene naer de vriheit van onser stede van Curtrike; ende, ware enech bailliu van Curtrike, diet niet bezouken wilde up tverzouk van onser wet van Ypre, mids dat soe wel gehinformeert ware, dat wij dien bailliu scoudech ware te corrigierne, als denghonen die onse recht hadden ghelaten te zoucken, dewelke ordonanchen, privilegien ende ghiften, ghelijc vorenghescreven staet, wij over ons ende onse hoir ende naercommers, willen ende begheeren wel ende vaste ghehouden wesen onser vorseider stede van ypre teeweliken daghen, zonder verbreken, behouden emmer allen den vriheiden, lettren ende privilegien ende bezeghelten, yemene, wie hy sij, ghegheven van ons of onsen voorders, graven van Vlaendren, voor de date van desen lettren, utegheleit of wij in generale yemen orlof hadden ghegheven te drapierne ende zij up die generaliteit drapieren wilden, ghelijc ende naer onse vorseide stede van Ypre, dewelke generaliteit wij in dat stic verclaersen dat zij daerup niet drapieren zullen, ghelijc ende naer onse vorseide stede van Ypre, mare ghelijc den andren, wonende bin den drien milen, alsoos vorseid es, ende anders niet.

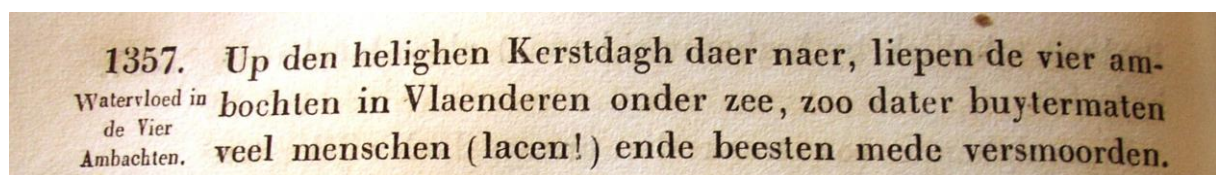
In orconscopen ende vastenessen van den vorseiden dinghen, ende elke bi hem, so hebben Wij deise lettren ghedaen zeghelen met onsen groten zeghele.

Ghegheven te Brugghe, den zevensten dach van Laumaent, int jaer ons heren dusentech drie hondert sesse ende vichtech .

Bi minhere, present minheere Lodewijc van Namen, de heere van Praet, de heere van Ghistele, de heere van Dixmude, de heere van Maldighem, mer Gossin van den Moere, de heere van Coolscamp, mer Roeger Boetelin, mer Jhan van der Delft, ontfanghere van Vlaendren, den tresorier van Camerike, U ende Jhan van Caedzant.

Het lijkt ons dat Poperinge zich aan dit verbod een tijdje hield en hun lichte draperie weefde en verkochte op de internationale markt.

Kroniek van het Graafschap Vlaanderen

Op 3 januari 1358, zo schrijft Filip Hooghe, sprak de graaf een vonnis uit waarin hij de verzoening tussen Poperinge en de heren van Haveskerke bewerkstelligde. Blijkbaar hadden de inwoners van Poperinge ridder Filips van Haveskerke gedood tijdens de opstand van de jaren 1340. Vier Poperingenaars werden hiervoor een jaar over de Somme verbannen. Twee moesten een bedevaart naar Compostella ondernemen en twee andere moesten een bedevaart maken naar St. Andrew in Schotland.

De oorlog tussen de Engelsen en de Fransen in Artois

Voor het jaar 1359 schrijft Despars in zijn kroniek het volgende:

Ten naervolghende jaere, int beghinsele van der maent van ougst, verghaerde te Calis een groote cheyrcracht van Duydschen, Bemoysen, Brabanders, Vlaminghen ende Henewiers, daer die hertoghe Heyndrick van LMancaestere – ten eersten naer Sint Lucxdach – dweers duer tlandt van Artoys mede track voor by die stede van Sint Omaers, Arien ende Bethune, vanghende, pylgierende, ruinerende ende verwoestende al dat hy in zijn ghemoet vant, totter abdie van Sint Eloys, aldaer hy hem wel ter keure voorsach van allerande vitaylgie, metsgaders ooc van muelens ende ovens, nemende voorts zijnen wech naer die riviere van der Somme, ende belegghende daer die stede van Braye, met meester Heyndrick van Vlaenderen, dieder met Iic peerden arriveirde, boven tvoetvolck dat hy noch by hem hadde, maer wat mer tot dede, die beleide bleven int heure, overmits tgroot garnisoen dat zy by hemlieden hadden, want duer dien dat die Fransoyzen niet te velde commen en dorsten.

De oorlog was dus weer niet ver van de deur van de Poperingenaars. De Fransen verschansten zich in de steden en kwamen niet te velde met als gevolg dat de Engelsen, die hun troepen 'huurden' na een tijdje, aan hun portefeuille voelden dat dit een dure zaak werd.

Edward van Inghelant, kwam in oktober zelf, met zijn vier zonen naar Frankrijk waar ze de stad Aquilon innamen en dan doortrokken naar Chartres.

Daar kregen ze een onweer van 't geweldste over zich heen. ... Een zeer verschrickelick tempeestich wedere van reyn, wint, dondere, blixeme ende haghelsteenen dater onvoorsienelick – thaerliedder grooter schade ende bejeghenthede – over quam ende langhe gheduerde , zo dat die hemel zelve by dien ghenouch scheen compassie ende medelijdende thebbene met de gheoultragierde ende ghedesoleirde croone van Vranckerycke.

Deze oorlog duurde tot in het daaropvolgende jaar 1360 – toen er op de 22ste mei weer een vrede tussen Engeland en Frankrijk gemaakt werd. Daarbij kreeg de koning van Engeland een gebied in het huidige Frankrijk toegewezen en diende de Franse koning een grote som geld te betalen.

Pestilentie in Vlaanderen

Despars schrijft het volgende voor het jaar 1360:

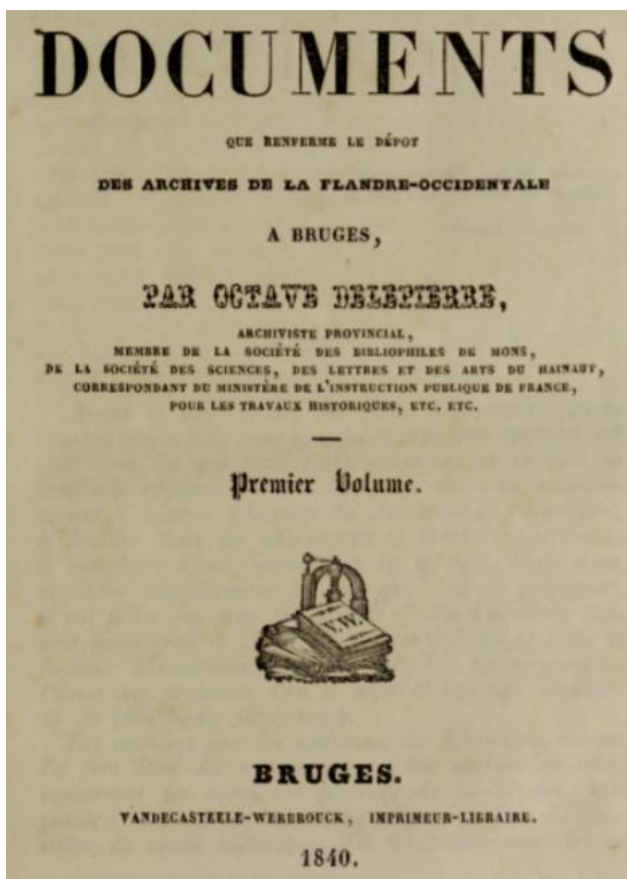
Ten eersten daghe van sporcle daer naer, reesser in Vlaenderen ende meer andere ommeligghende landen zulc een vierighe ende moordadighe pestilentie, dat die lieden (die snuchtsn van gheender zwricheit en wisten) allomme in groote menichte snavents een lijck waren, ende dat ter cause van der excessive ende extraordinaire dierste van coorne, die doen ter tijt generalick over al regneerde ende bysondere in Vranckerycke, daer men (overmids der vorozeider meutte, seditie ende tweedrachtigheit) tvoorleden jaer lettele ofte niet ghezaeyt en hadde, ende den XIIIde van der zelve maent wast den couden woensdach, zo dat men van dierghelijcke coude e-niet en wiste te spreken.

Verbanning uit Poperinge

*Uit de ‘Kroniek van Kortrijk’ leren we dat in het jaar 1361 de **pest** nog altijd in de streek rondwareerde.*

Tot heden was Vlaenderen nog van de pest niet gezuiverd, de welke alsnu meer als ooyt toenam, waerschyndelyk door de groote schaersheyd van granen, byzonderlyk in Vrankryk, alwaer sedert verscheide jaeren geene vruchten opgedaen hadden geweest.

Op den 5 augustus, had men alhier felle stormwinden, die overgroote schaele veroorzaekten aen kerken, torens, huizen, enz....

In het boek ‘Documents des archives de la Flandre- Occidentale à Bruges’ zit er een acte die Poperinge aanbelangt.

Eigenlijk werd ze in het Vlaams opgesteld, maar zoals het de gewoonte was in het jaar 1840 werd ze voor de lezer ‘vertaalt’ in het Frans.

We proberen de kern van de inhoud terug naar het Nederlands te vertalen.

De akte is te vinden in het ‘Register van de chartes’ – coté 1 – folio 47 en het betreft hier een ‘rappel de ban’ of een herroeping van een verbanning.

*Op de 7de augustus in het jaar 1361 werd deze herroeping van de verbanning geaccordeerd door de graaf van Vlaenderen aan **Hendrik Declerc, Lambert Moes, Pieter van Morbeke, Pieter, zoon van de heer Hughes en Christiaan Beke, schepenen van Poperinghe** – daarbij werden nog vernoemd: **Willaume Meilis, François Meilis, Venant Meilis, Marie, de***

weduwe van Pieter Baerds, Perrette, weduwe van Clais Scalins, Lambert Baerd, zoon van Pieter, Jacquemin Baerd, Victor Baerd, Crispijn Baerd, Venant Baerd, Pieter Baerd, zoon van Boudwijn, die verbannen werden door de Ieperse wet, om reden van een geschil dat men had voor de graaf tussen die van Ieper, die van Verune-ambacht en die van Poperinghe, over de curatele van het kind dat Bouden Calewen had met zijn eerste vrouw. De graaf ordonneert hierbij dat alles wat die van Ieper hieromtrent gedaan hebben, geen enkel wettelijk gevolg heeft voor de privileges van Veurne en **Poperinghe**.

Op de 27ste januari 1362 werd er ter Brugge – in het Vlaams – maar ook hier werd deze akte hertaald in het Frans, het volgende beslist:

Brieven van de graaf van Vlaanderen waarbij hij accordeert aan de abt van het klooster van Sint Bertin te Sint Omaars en aan de inwoners van Poperinghe, om alle rebellen te kunnen verbannen uit het land van Vlaanderen.

Diegenen die door de wet van Poperinghe verbannen worden, geldt voor 't geheel van Vlaanderen.

Daarna volgt er wel nog een regeling omtrent wie eerst – de graaf of de abt – mag of moet vervolgen.

Bij deze beslissing waren de volgende heren aanwezig: De heer van Paet, de proost van Harlebeke, cancelier van de graaf, de tesorier van Cambray, de deken van Sint Donaat, de proost van O.L. Vrouw van Brugge, meester Testard van der Woestine, Pieter F. Jean, ontvanber van Vlaanderen.

Op de 5de februari 1362 bevestigde Willem, de abt van de abdij, in het Latijn dat hi jde vorige brief gekregen had. (Register, coté 1 – folio 68)

We vonden deze akte vande 27ste januari 1362 volledig terug bij D'Hoop.

Op de 27ste januari 1362 vinden we een akte die alles te maken heeft met de bevoegdheid van het 'hoog' gerecht te Poperinge. Tot heden zo leren we uit deze akte konden de Poperingse rechters alleen maar iemand verbannen uit de keure van Poperinge. Dit verandert nu door deze akte waarbij de graaf van

*Vlaanderen, **Lodewijk van Male**, het recht geeft aan de Poperingse 'wet' om ook te kunnen verbannen uit Vlaanderen.*

Uitgegeven door D'Hoop

Wy; Lodewic, grave van Vlaenderen, hertoghe van Brabant, grave van Nevers, van Rethel, ende here van Machline, doen te wetene allen lieden,

dat als religieuse persone, onse gheminde vriende, **de abt ende convent vander kerke van Sinte Bertins, van Sinte Omaers,**

an ons commen sin ende met hem **de goede lieden van Poperinghe,**

toghende hoe dat onse voorders graven van Vlaenderen, daer God de zielen of hebben moeten, grote jonste ende devocie ghedraghen ende ghehat hebben ter vorseider kerkewaert van sinte Bertins,

ende hemlieden verchiert van vele sconen giften van goede ende specialec van zulker heerlicheit als de vorseide religieuse hebben bin der core van Poperinghe,

ende hoe die van Poperinghe vorseit, **van ghenen gratie voorder bannen moghen dan alleene uter core van Poperinghe,**

midts den welken alrehande ballinghen, die van misseliken orriblen faiten menich waerven also ghebannen sin, hem onthouden alomme in onse land van Vlaendren ende omtrent de core van Poperinghe, doende misselike wandelinghen ende ghedreeghe ende vele orribelicheiden, daerof vele onrust'en ende roeringhen dickent ghesin hebben ende ghevallen bin der core van Poperinghe vorseid, ende noch ghevallen mochten, omme twelke de vorseide religieuse, abd ende convent vander vorseider kerke van sinte Bertins, van sinte Omaers ende met hem de goede lieden van Poperinghe, ons omoedelike ghesuppliert hebben, dat wy onse gracie doen

wilden an hemlieden ende consenteren hemlieden te bannen buten onsen lande van Vlaenderen.

Wy aensiende ende voor oghen hebbende de grote konste ende devocie, die onse voordes altoos ghehat hebben ter vorseider kerken waert van sinte Bertins ende om de goede ionste vanden goeden lieden van Poperinghe, daeromme wy te bet moeten inclineren hemlieden gracie te doene, hebben bi goeder voorsienicheiden ende ripen rade, ter supplicatien vorseid, hemlieden gheconsenteert, ghewillekeurt ende ghegheven, consenteren, willekeuren ende gheven bi desen lettren over ons, onse hoir ende naercommers graven van Vlaenderen, teeweliken daghen, dat zy bannen moghen ute onsen lande van Vlaenderen, ende wat personen die te Poperinghe wettelike ghebannen sal werden, van wat zaken het zy, eist bi vonnessen van wetten of bi den vryen mannen, dat die van al Vlaendren deure werdich ghehouden sal zin; Ende ghemelt dat yemen ghebannen worde bi vervolghen van partijen, so wanneer dat hi sinen pais sal hebben ieghen partijen, so zullen wy hem moghen gheven sine inlande bin onsen lande van Vlaendren tote der core van Poperinghe, ende daer naer dabd van sinte Bertins sal hem moghen gheven sin inlande bin der core van Poperinghe, nemaer dabd van sinte Bertins ne sal niemen die ghebannen es ute Poperinghe moghen gheven de vorseide inlande bin der vorseider core van Poperinghe, hi ne hebben eerst sine inlande van ons, ende

es te verstane, al hebben zy inlande van ons, nochtanne zullen zy wetteloos bliven al Vlaenderen deure ende ballinghe uter core van Poperinghe toter tyt, dat zy inlande hebben zullen bin der core van Poperinghe van den abd van sinte Bertins, ende niemen sal inlande moghen hebben, hi ne hebbe eerst pais van partijen, nemaer wy ne verstaen, niemen partie wesende, dan die ghevollecht sal hebben voor wetten over hemselves of over sin goed of ove sine maghe, ende ghemelt dat yemen ghebannen worde zonder vervolghen van partijen ende in deser manieren, so hebben wy gheconsenteert de zaken vorseid behouden in allen andren

zaken onser eerlicheit ende rechte, ende der vorseider kerke van sinte Bertins trechte, van den vorseide goeden lieden van Poperinghe ende elx anders rechte, ende waert zo dat daerin enighe donkerheit ware of enich ghescil daeraf quame, daerof behouden wy de verclaersinghe ende de kennesse tonswaert ende onse hoire ende naercommers graven van Vlaenderen teeweliken daghen zonder fraude ende arghelist

Ombieden ende bevelen bi desen lettren allen baillius, onder baillius, scoutedens, ammans, sergeanten ende justichiers van allen steden, poorten ende castelrien van onse graefscpe ende lande van Vlaendren, dat zy houden onse vorseide gracie ende ghifte van waerden teeweliken daghen zonder in enegher maniere der jeghen te ghane of de contrarie te doene, want wyt over ons, onse hoir ende naercommers, graven van Vlaenderen, also ghehouden willen sijn

Hierover waren van onsen rade de here van Praet, de proost van Harlebeke, onse cancelier, de tesorier van Camerike, de deken van Sint Donaes, de proost van onser vrouwen van Brugghe, meester Testaerd vander Woestine, Pieter Janszone onse ontfanghere van Vlaenderen ende andere.

Ende om dat wy willen, dat alle de zaken vorseid wel end vaste ghehouden sin teeweliken daghen over ons, onse hoir ende naercommers inder manieren vorsecreven, so hebben wy onsen zeighel doen hanghen an dese presente lettren in kennessen der waerheit.

Dit was ghedaen te –Brughe, den zeven en twintechsten dach van laumaend, int jaer ons heren als men screef dusentech drie hondert twee ende zestich.

25ste mei 1362 – Storm op zee! De wevers in het verzet!

In de kroniek van Despars wordt het volgende vermeld:

Op de 25ste mei 1362 maectet zulc een horrible tempeest van wynde te lande, dater allomme veel huysen, boomen, meulens, thorren en kercken omme woeyen. Maer ten XVIde daghe van Lauwe, zo was die wyndt van ghelycken oock zo straf ter zee, dater omsprekelicke groote schaede ende jammere of quam.

Ook dit jaar – zo leren we uit het ‘Jaerboek van Kortrijk’ bleef de pest nog aanwezig in de streek:

De peste woede nog alhier ontrent dit jaer, dewyl twee persoonen tot Ruymbeke en eenen tot Halewyn van deze ziekte geneezen zyn geweest door d’aenroeping van O.L. Vrouwe van Dadizele

**MEMORIEBOEK
DER STAD GHENT.
VAN 'T J. 1501 TOT 1757.**

In het ‘Memorieboek der stad Ghent’ lezen we nog het volgende:
In dit jaer in de maent van augusti trauwde Philippus, hertog van Bourgoigne, grave van Arthois, met vrouwe Marquerite, dochter van den grave Lodewijck de Maele, graeve van Vlaenderen, in de stadt van Audenaerde in de kercke van Ste.Walbures,

gheduerende de solemniteyt van die feeste van de bruylof, die van **Poperinghe** wierpen uyt de vensters mynheer **George Bette, hunnen hoochbailliu**, ende wiert van de borgherye van Poperinghe seer ellendelijk ghedoodt.

1363 begon daarbij nog eens slecht:

Dit jaer was het eenen zeer harden winter, beginnende met september en duerende tot in april van het volgende jaer, ware uyt volge eenen dieren tyd en groote sterfte.

Deze weersomstandigheden en de daaruit volgende armoede, zullen alleszins meegespeeld hebben bij de oproer die dit jaar in Ieper plaats vond, maar waarbij ook Poperinge betrokken werd. Zo lezen we in 'de Chronyke van Vlaenderen:

In 1363 is er binnen Ipre eenen grouwsaemen oploop ontstaen in dewelke **den scout** der selve stadt, Prisenauer genoemd, **uyt de vensters van het stadhuys wierd geworpen en gedood**. Met desen wierden bloedelijk vermoord **Georgius van Belle** en andere aensienelijcke heeren. Waerom den graef Lodewyk van Maele genootsaekt was een leger uyt te senden onder het beleyt van synen onwettigen broeder **Rufaldus of Ruselardus**, ridder van Vlaenderen, den welken syn volk brogte **door Poperinghe** naer Vlamertinghe, alwaer hy ontmoetende **Thomas Zemale**, deken van synen ongebonden trouw wevers en andere geringe lieden. Met 'geringe' lieden worden dus effectief de armoezaaiers bedoeld.

Dewelke d'oorsaeke waeren van deese storingen en dierven het wederspanning sweert bieden.

Maer dese wevers wierden haest verslaegen en verspreyt.

Zemale wiert met synen broeder gevangen, onthoofd en op het rat geleydt.

Ontrent 500 van hunne bende wierden soo heymelijk, als openbaar met de dood gestraft, en alle de wevers en volders wierden verjaegt **en in ballingschap** gesonden, want soo lang dese natie niet vermindert en wierd, soo lang en was er tot Ipre geen waere rust te hopen.

Dat het verbannen uit Vlaenderen ook effectief door de Poperingenaars uitgevoerd werd, blijkt uit de onderstaande akte. Zij hadden **Willem Troost**, die schuldig was van moord op **Nicolaes Staline** verbannen uit Vlaenderen.

Ieper keerde zich tegen deze beslissing, omdat Willem Troost volgens hen een Ieperse poorter was en dat volgens hen deze alleen in Ieper zelf kon terecht worden.

Op de 24ste maart 1364 laat Lodewijk van Male de onderstaande akte volgen, die nog steeds onder nr. A4 in het Poperings Stadsarchief bewaard wordt.

De uitgetypte versie die we hier laten volgen werd uitgegeven door F.J. D'Hoop – blz. 183 – nr. 141.

Wy, Lodewyc, grave van Vlaendren, hertoghe van Brabant, grave van Nevers, van Rethel ende here van Machline, doen te wetene allen lieden, dat van den ghechille dat was hanghende voor ons tusschen onser stede van Ypre an deene zide, ende den abd van Sinte Bertins van Sinte Omaers, ende die van Poperinghe, an dandere,
als van banne, die te Poperinghe ghedaen was up **Willem Troost**, als van den doot van **Clays Staline**,

ghehoort tale ende wedertale, de vermete van beeden partijen in ghescriften ghestelt, een besouc bi onsen rade daerup ghedaen, dat ons overbrocht, ontploken ende nerenstelike versien, om dat wy claerlike vonden hebben, dat de vorseide Willem Troost langhe naer de tyt, dat hi poorter worden was 'tYpre, quam te Poperinghe voor wette, ernstelike versouckende om tkeurbroederscepe ende om de vryhede van Poperinghe, daert hi wettelike ontfaen was naer costume ende usage van Poperinghe, mids den welken hi stavelic zette **te scote ende lote** gaende, ende siin ambocht doende als een keurbroeder, totter tyt dat tfait van Clays Staline vorseid ghevalen was, daeromme hi ghebannen es,

Willem Troost was dus naar 'gewoonte' keurbroeder geworden te Poperinge en had hier gewoond en gewerkt tot dat de moord op Clays Staine voorgevalen was.

Ende ooc om dat de dode ghescauet was binnen vryheit van Poperinghe, wel ende wettelike, so dinct ons recht ende hebben ghewyst, dat de wettelichet, die te Poperinghe ghedaen es up Willem Troost vorseid, als vander doot van Clays Staline, sal sin ende bliven goed, vast ende van waerden,

elken van beeden partijen staende in andere zaken up sin goede recht, ende dit vonnesse niemen mede noch jeghen gaende, danne allene dien van Ypre ende dien van Poperinghe. Hierover waren van onsen rade de borchgrave van Dixmude, heere Vranke van Hale, de here van Maldeghem, here Willem van Reinghervliete, here Gherard van Riesseghem, here Godevaert vander Delft, here Rogier Boetelin, de poost van Harlebeke, onse cancellier, d deken van Sinte Donaes, de profst van onser vrouwen van Brugghe, meester Jan Blanckaerd, deken van Ludeke, meester Teestaert vander Woestine, ende Pieter filius Jans, onse ontfanghere van Vlaenderen. Dit was ghedaen te Ghend, den viere ende twintechsten dach van maerte, int jaer ons heren dusentech drie hondert vier ende zestech

Filip Hooghe schrijft hierover:

Hij, de graaf, gaf hen dit recht daar die van Poperinge klaagden over het feit dat zij enkel mensen mochten verbannen uit de keure van Poperinge en heel wat van die bannelingen in het graafschap bleven en rond de keure van Poperinge bleven rondhangen 'doende misselike

wandelinghen ende ghedreeghe ende vele onbelicheiden', waardoor veel onrust en oproer binnen de keure van Poperinge ontstond.

De graaf liet de klachten van Ieper tegen die van Poperinge hieromtrent onderzoeken door de heer van Maldegem en Gerard de Rasseghem, twee van zijn raadsheren en door de provoost van de O.L. Vrouwekerk van Brugge. Op 16 juli 1363 beval de graaf ook zijn baljuw van Veurne, Gossin le Sauvage (Dewilde) om naar Poperinge te trekken en de verbanning van Willem Troost op te heffen. Des te verbazingswekkender is het dat de graaf deze verbanning op 24 maart 1365 toch goedkeurde.

Vandenpeereboom, zo schrijft Filip Hooghe, bracht dit conflict in verband met een militaire expeditie van Ieper tegen Poperinge in **1363**.

Volgens hem roerde het Ieperse gemeen zich wegens de verbanning van Willem Troost. Thomas Zeemale, een deken van de wevers, nam de leiding en organiseerde een nieuwe waepenynghen. Deze rebellen namen de macht in handen en nadat enkele 'goede lieden' van Ieper vermoord waren en hun huizen geplunderd, trokken de opstandige ambachtslieden naar Poperinge.

Het was nu de graaf Lodewijk van Male zelf die een leger verzamelde en naar Ieper kwam om deze opstand de kop in te drukken. Aangekomen in de stad, bleek dat de Ieperse troepen reeds uit de stad getrokken waren en het grafelijke leger zette meteen de achtervolging in. De Ieperlingen hadden reeds Vlamertinge en Poperinge verwoest en werden zo verrast door het grafelijke leger dat ze moesten vluchten.

Enkele werden gevangen genomen, waaronder Thomas Zeemale en zijn broer Robert. Ze werden beiden op de grote markt van Ieper onthoofd en geradbraakt.

Blijkbaar gebruikten de Poperingaren nu uitgebreid hun recht tot verbanning want op de 19de september **1366** vinden we nog eens een akte van de graaf van Vlaanderen, die nu tussenkomt op vraag van de nieuwe abt van Sint Bertins, **Jan van Ieper**, om een uitspraak van de Poperingse rechters te niet te doen. Deze hadden **Pieter en Brice de Werd en Frans Trawoot** veroordeeld tot verbanning uit Vlaanderen.

De graaf als opperste gerechtsinstantie komt dit besluit te verbreken. (D'Hoop – nr. 142)

Wy, Lodewyc, grave van Vlaendren,
hertoghe van Brabant, grave van
Nevers, van Rethel ende here van
Machline,

doen te wetene allen lieden,
dat ute dien, dat **Pieter de Werd,**
Brixis de Werd ende Franse
Trawoot

gebannen waren, elc drie jaer of
deronder, ute onsen graefscpe ende
lande van Vlaendren,
bi der wet van Poperinghe,

wy ter bede van onsen gheminden vriend den abt van Sinte Bertins, in Sinte Omaers,
ende ute speciale graciën,
hebben de **voorseide banne** ende elken zonderlinghe werderroupen ende te nieuten ghedaen,
ende hebben den vornomden personen
ende elken van hem wederghhegeven ende gheven onse land van Vlaendren toter keure van
Poperinghe,
bi also dat zy niet ghebannen sijn ten vervolghe van partijen,

ombieden ende bevelen allen baillius, serganten ende officyers van onsen graefscepe van Vlaendren, dat zy de vornoemde persone noch enighen van hem, uten ocoisoene van den banne of bannen vorseid, niet letten noch arresteren in enegher maniere, alst es vorseid es, bi der orconscip van dese lettren, beseighelt met onsen seighele. Ghgegeven te Ghend, den xix dach van september, int jaer ons heeren M CCC zesse ende zestich. Bi myn heren in sinen raed, ter relaesen van u ende van Mr. Roec boetline....